

У переважній більшості (79 %) від загальної кількості матеріалів кримінальних проваджень, з якими ми мали змогу ознайомитись, встановити конкретний часовий відрізок вчинення злочину вказаної категорії під час досудового розслідування не можна, оскільки протиправні діяння винної особи тривають у 61 % днями, 33 % місяцями, 6 % роками.

Отже, на підставі проведеного аналізу чинного законодавства та наукової літератури можна дійти висновку, що час вчинення злочину є невід'ємним компонентом обстановки вчинення злочину. Встановлення точного часу вчинення злочину дозволяє слідчому зробити повною мірою розкрити обстановку вчинення злочину. Крім того, допоможе зробити відповідні висновки про інші складові частини криміналістичної характеристики, зокрема спосіб вчинення злочину, слідову картину та особу злочинця.

1. Пелецький В. О. Обстановка вчинення злочину як елемент криміналістичної характеристики самовільного залишення військової частини або місця служби. *Проблеми законності*. 2011. Вип. 117. С. 249–256.

2. Чаплинський К. О. Криміналістика : підручник. Дніпро, 2017. 480 с.

3. Павлова Н. В., Рец В. В. Визначення місця та часу вчинення шахрайства на первинному ринку нерухомості. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3. С. 139–142.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20.08.2023).

5. Усова Є. С. Кримінологічна характеристика та запобігання злісному невиконанню обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2016. 17 с.

УДК 343.132

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/649-651

Юлія ШЕНДРИК

викладач кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Обшук має особливе місце серед слідчих (розшукових) дій, які здійснюються під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, оскільки його проведення викликає чи не найбільшу кількість скарг на дії співробітників правоохоронних органів. Дуже важливим є співвідношення між швидким та ефективним проведенням зазначеної слідчої дії та дотриманням прав людини під час її проведення.

В умовах воєнного стану необхідність у проведенні обшуків виникає постійно, тому що кількість кримінальних правопорушень невідносно зростає. Однак через відсутність у КПК України належної правової регламентації процедури проведення обшуку виникають проблемні питання, які досі не врегульовані, незважаючи на внесення численних змін, пов'язаних із воєнним станом.

Як позитивні зміни треба зазначити, відповідно до абз. 3 п. 1 ч.1 ст. 615 КПК України, можливість проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи без залучення понятих, якщо таке залучення є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я, з обов'язковою фіксацією результатів доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису [1].

Однак проблема полягає в тому, що під час проведення обшуку потенційна небезпека може виникати не тільки для життя чи здоров'я понятих, а також для життя чи здоров'я слідчого, прокурора та інших учасників обшуку, наприклад, якщо під час обшуку було оголошено повітряну тривогу. При цьому КПК України не визначає, як діяти в такому разі. Логічно було б перервати проведення слідчої дії та усім учасникам обшуку піти до найближчого укриття, а проведення обшуку продовжити після відбою тривоги. Але тут

відразу виникає декілька питань.

По-перше, відповідно до ч. 1 ст. 235 КПК України, ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи з підстав, зазначених у клопотанні прокурора, слідчого, дає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз [1]. Тобто поновлення обшуку після повернення з укриття ставить під сумнів правомірність дій правоохоронців, оскільки це вже може розглядатися як повторне проникнення до житла чи іншого володіння особи і стати підставою для визнання отриманих доказів недопустимими.

По-друге, якщо такий обшук від самого початку проводиться без участі понятих, із здійсненням безперервного відеозапису, відповідно до абз. 3 п. 1 ч.1 ст. 615 КПК України – то такий запис буде перервано, що автоматично призведе до недопустимості отриманих доказів.

Також серед проблемних питань, що виникають під час проведення обшуку, треба зазначити невизначеність статусу та повноважень працівників оперативних підрозділів під час проведення обшуку. Відповідно до ч. 1 ст. 236 КПК України, ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи може бути виконана слідчим чи прокурором [1].

Через неоднозначне трактування положень цієї статті та п. 40 КПК України практика досить тривалий час йшла таким чином, що під час проведення обшуку оперативні працівники за дорученням слідчого фактично здійснювали безпосередній пошук доказів, а слідчий складав протокол обшуку, послідовно описуючи все вилучене майно. В подальшому це призводило до численних скарг та клопотань з боку сторони захисту про визнання отриманих таким чином доказів недопустимими, при цьому судова практика під час вирішення питання про допустимість отриманих під час таких обшуків доказів була досить суперечливою.

Згідно з позицією Верховного Суду, викладеною у постанові Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 06.12.2021 у справі № 663/820/15-к, системне тлумачення процесуальних норм, передбачених п. 3 ч. 2 ст. 40, ст. 236 КПК України дає підстави для висновку про те, що виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи покладається на слідчого чи прокурора і не може бути доручене відповідним оперативним підрозділам [2].

Однак, незважаючи на правову визначеність із вказаного питання, треба зазначити про проблеми, які бувають під час виконання ухвали суду про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи.

Зокрема, досить часто одному слідчому чи прокурору фізично складно самотійно і здійснювати пошук доказів, і складати протокол обшуку. Наприклад, коли обшук проводиться у великому приміщенні (сховищі, цеху тощо), є довготривалим та потребує вилучення значної кількості бухгалтерської документації, обладнання, готової продукції, предметів, заборонених до обігу. Тож слідчий, прокурор витрачає багато часу спочатку на пошук доказів, а потім ще й на складання протоколу та належне пакування вилучених речей. У таких випадках практикується залучення до проведення обшуку інших слідчих слідчої групи чи прокурорів групи прокурорів, відволікаючи їх від розслідування інших кримінальних проваджень.

Водночас на такому обшуку зазвичай присутні працівники оперативних підрозділів, які фактично позбавлені можливості допомогти слідчому, прокурору. Така ситуація призводить до неефективного витрачання робочого часу як слідчого, прокурора, так і оперативних співробітників, а також через значну тривалість обшуку потребує додаткового матеріально-технічного забезпечення (використання декількох відеокамер, носіїв інформації тощо). Окрім того, в умовах воєнного стану так створюється додатковий фактор ризику, що у разі виникнення під час проведення обшуку небезпеки для життя чи здоров'я можуть постраждати більше людей.

На нашу думку, для вирішення зазначених проблемних питань необхідно внести зміни до ст. 236, 615 КПК України з метою удосконалення порядку виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи, а саме доцільно дати змогу переривання обшуку у разі виникнення потенційної небезпеки для життя чи здоров'я учасників обшуку, в тому числі можливість переривання відеозапису (якщо обшук здійснюється без залучення понятих). Також необхідно визначити статус працівників оперативних підрозділів під час проведення обшуку та дати їм змогу проводити окремі дії під час обшуку за дорученням та під контролем слідчого, прокурора.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 27.02.2024).

2. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 06.12.2021 у справі № 663/820/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101829915> (дата звернення: 27.02.2024).

УДК 343.98

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/651-652

Денис ЮР'ЄВ

старший викладач кафедри
кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ЗЛОЧИНІВ НА МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ

Фінансові злочини, які вчиняються організованими злочинними групами, становлять серйозну загрозу для стабільності економічного середовища та соціальної безпеки в сучасному світі. Злочинні організації все частіше вдаються до схем, спрямованих на незаконне набуття та розподіл фінансових ресурсів, порушуючи тим самим закони та порядок. Розслідування таких фінансових проступків вимагає не лише високого рівня експертизи у сфері правопорядку та фінансів, але й постійного удосконалення методів боротьби з цим явищем.

У цьому контексті важливо розглядати не лише факт самого злочину, а й складні структури та механізми, які стоять за його вчиненням. Організовані злочинні групи використовують різноманітні стратегії та техніки для ухилення від відповідальності, змивання коштів, та легалізації доходів від злочинів. Завдання правоохоронних органів полягає не лише у виявленні цих протиправних дій, але й у розробці ефективних стратегій їх запобігання та припинення.

У цьому контексті розгляд особливостей розслідування фінансових злочинів, вчинених організованими злочинними групами, стає актуальним завданням для сучасного правоохоронного співтовариства. Цей високотехнологічний та динамічний процес вимагає поєднання професійної експертизи, технологічних інновацій та міжнародного співробітництва для успішного вирішення викликів, що виникають у сфері фінансово-економічного криміналу. У даному контексті важливо розглядати не лише сам факт вчинення злочину, але й системні фактори, які сприяють його поширенню, для розробки ефективних стратегій протидії та запобігання цьому явищу в майбутньому [1, с. 115].

У країнах з ринковою економікою фінансові злочини, як правило, вчиняються організованими злочинними групами (далі – ОЗГ). ОЗГ мають добре налагоджену структуру, оснащені сучасними технологіями, використовують методи насильства та корупції для досягнення своїх цілей.

Розслідування фінансових злочинів, вчинених ОЗГ, є складним і трудомістким завданням. Воно вимагає від слідчих спеціальних знань і навичок, а також використання сучасних методів та засобів розслідування.

До особливостей розслідування фінансових злочинів, вчинених ОЗГ, можна віднести такі:

- складність і різноманітність фактичних обставин справи. Фінансова злочинність характеризується різноманітністю способів вчинення злочинів, а також різноманітністю об'єктів злочинних посягань. Це ускладнює розслідування, оскільки вимагає від слідчих глибоких знань у галузі економіки, фінансів, бухгалтерського обліку та інших галузях;
- закритість і конспіративність злочинної діяльності. ОЗГ прагнуть приховати свою діяльність від правоохоронних органів. Вони використовують складні схеми вчинення злочинів, а також методи маскування та приховування злочинних доходів. Це ускладнює